

800 tarinaa Turun historiasta

1800-LUKU

HUVIRETKELLÄ HALISTENKOSKELLA

30.1.2026 | EDITOR | KOMMENTOI

Halistenkoski oli jo 1800-luvulla turkulaisten huviretkeilyn kohteena. Kosken rannat kuuluivat 1900-luvulle saakka Kaarinan ja Maarian pitäjiin, mutta niitä hallitsi 1600-luvulta lähtien Turun maistraatti, joka oli saanut ne palkkatiloikseen. Koskella oli erilaisten vesivoimaa käyttävien laitosten keskittymä. Maarian puoleisella rannalla sijaitsi myös kylmäsauna, jossa saattoi virkistäytyä virtaavassa vedessä. Sunnuntaisin vapaapäiväänsä viettäviä turkulaisia virtasi nauttimaan luonnosta, mikä ei aina miellyttänyt rannan talollisia.

*

Pienessä Turkuä esittelevässä kertomuksessa heinäkuulta 1842 matkustavaista neuvottiin menemään kaupungin ulkopuolelle Hämeentullin kautta ja poikkeamaan vasta avatussa ja mukavassa Halisten suihkulaitoksessa virkistäytymässä. Halisten kylpysuihku oli kaksiosainen, toinen puoli herroille ja toinen rouvasväelle. Laitos sijaitsi Maarian Isomyllyn myllykanaalissa myllän alapuolella. Laitoksessa roikuttiin köysistä kanaalissa virtaavassa vedessä. Asiakkaita kylpylaitokseen houkuteltiin soutu- ja uimaluopilla, joka lähti kaupungista kauppias Hummelinin luota Halisiin neljä kertaa päivässä. *Åbo Tidningarissa* surkuteltiin jo elokuussa 1847 sitä, ettei kaupungin työväestölle ollut sopivaa kylpylaitosta. Paremmalle väelle tarkoitettu Halisten kylpylaitos oli heille liian kaukana työpäivän pituuden huomioon ottaen. Tulevina vuosikymmeninä Halisiin taivallettiin lähinnä jalkaisin.

Vuosisadan loppupuolella kylmäsaunaa hoiti leski Marja Eriksson, joka hankki sinne saunavihtoja asiakkaiden pesemiseen. Vieraat kirjattiin erityiseen saunakirjaan. Heinäkuu oli laitoksen talouden kannalta tärkein kuukausi, sillä esimerkiksi vuonna 1875 se tuotti huomattavan summan 433 markkaa. Heinäkuussa 1880 sanomalehdessä kirjoitettiin, että vesi Halistenkoskessa oli niin matalalla, että jauhomyllän kivipareista osa seiso. Myös kylpylaitoksen palveluja jouduttiin supistamaan. Suihkun sai kyllä kertatilauksella, mutta ei tavalliseen tapaan viikkovarauksella. Viimeisen kerran kylpylaitos mainitaan Halisten mylly-yhtiön kassakirjoissa kesällä 1883.

*

Halistenkoski toimi retkeilykohteena sekä yksityisille että yhdistyksille. Esimerkiksi toukokuussa 1893 ilmoitti Raittiusyhdistys Toivo II, että se teki kävelyretken toisena Helluntaipäivänä. Halisissa

pidettiin puhe, esitettiin runonlausuntoa, laulua, pilapuheita ym. ”Kaikki laulajat ja yhdistyksen jäsenet saapukoot.”

Kesäpäivän viettoja Halistenkoskella vuonna 1907. Viktor H. Auer. Turun museokeskus.

Koski veti puoleensa levotonta ainestakin, mutta pahasta elämästä haukuttiin toisinaan väärää puuta. Kirje Turusta kertoi elokuussa 1901 hien pintaan nostattavasta kesäisestä kuumuudesta, joka sai turkulaiset hakeutumaan Halisiin vilvoittelemaan:

”Mutta ajatelkaapa, miltä tuntuu kun ihminen tällaisissa oloissa on retkeillyt tuon väsyttävän pitkän matkan uimavettä saadakseen ja saakin selkäänsä tai ainakin haukkumista oikeen Porvoon mitalla. Siitä tietävät kertoa ne muutamat turkulaiset, jotka sunnuntaina viime heinäk. 14 p:nä lähtivät Halisiin saadakseen edes kerran vuodessa virkistää sieluaan ja ruumistaan tuolla siunatulla uimavedellä. Tuskin olivat he saapuneet erälle siellä olevalle jokirantakentälle, josta päivä oli polttanut pois ei ainoastaan ruohot vaan niiden juuretkin, ja jonka keltainen kamara muistutti jotakin kulon polttamaa ahoa, kun jo näkivät kentän omistajan, luultavasti hutikassa olevan miehen, erään maanviljelijän samasta kylästä, saapuvan rantaan. Ja silloin saivat he kuulla kunniansa.

— P-leen hampuuksi! tervehti hän. — Mitä te täällä teette ruohoa sotkemassa, h-tin krektaleet? Tämä on minun maatani, lurjukset; minä olen tämän rahallani ostanut, roistot! Menkää, p-n ryökäleet, omaan rantaanne uimaan ja älkää, siat, tänne tulko... Ja tuohon tapaan joikui hänen mieltäylentävä veisuunsa, kunnes karjatalouden sanavarasto oli tyhjentyneet ja hornan aateliskalenteri läpikäyty ja kunnes joku huomautti, että oli aivan tarpeetonta tyhjentää koko sydäntään, varsinkin kun he muutenkin ymmärsivät ja

myönsivät, että hänhän se siinä isäntä oli, jonka jälkeen he poistuivat. Aivan totta kyllä, että hän se siinä isäntä oli ja hänellä se siinä oli valta poiskin käskeä. Jos hän sen olisi tehnyt ihmisiksi, en minä sanoisi asiasta mitään.”

Veli Pekka Toropainen

Lähteet:

Kansallisarkisto (Turku), Topographica, Maaria 11 e, Halissten Rahasto-Kirja 1873—76, ?8.1875, 187.

Aura 13.5.1893, 3.

Åbo Tidningar 21.8.1847, 1.

Åbo Underrättelser 16.7.1842, 2; 12.6.1844, 4; 3.7.1844, 4; 6.7.1869, 2; 14.7.1880, 2; 22.7.1883, 4.

Veli Pekka Toropainen 2015: Aurajoen Halistenkosken historiaa. Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja 48 (2015). Helsinki. <https://journal.fi/ssvk/article/view/53302> Luettu 23.10.2025.